

ARAŞDIRMA

KİVDF

Layihə çərçivəsində

Yeni Kültür İnformasiya Vasitələrinin İnkişafına Dövlət Dəstəyi Fondunun dəstəyi ilə "Azərbaycanın dövlətçilik tarixini, etni, milli adət-ənənələrinin və mədəniyyətinin təbliği" istiqamətində yeni layihə çərçivəsində hazırlanıb.

“Qədim Tiflisin Qolovinski (indiki Rustaveli) prospekti həmişəki kimi qələbəlik idi. Birdən əyində vəznəli cuxa, atlas arxalıq, başında çümüşü papaq, çiyində aynalı tüfəng, qolunun üstündə qızıl quş olan bir atlı gəlib keçdi. Adamlar ayaq saxlayıb heyratla ona tamaşa etməyə başladılar. İncə ayaqlı Qarabağ atının və onun üstündəki adamın gözəlliyi baxanları heyran edirdi. Bu adam kimdir? O, baş küçədən nə hünərlə belə keçib gədir? Axı, Qolovinski prospektində at sürməyə yalnız Qafqaz canişininin və onun ən yaxın adamlarının ixtiyarı var. Lakin buradan Koroğlu vüqarı ilə at sürən adamın Qafqaz canişini ilə heç bir yaxınlığı yox idi. Bu, Azərbaycan xanəndəsi Əbdülbəy Bülbülcan idi.

Bos necə olmuşdu ki, Əbdülbəy Bülbülcan bu küçədən at sürməyə cəsarət etmişdir?! Bu hadisənin çox maraqlı bir tarixi vardır: rus çarlarından III Aleksandr 1888-ci ilin payızında öz ailəsi ilə birlikdə Qafqaza səyahətə gəlmişdi. Çarın Tiflisə gəlişi münasibətilə şöhrət an gözəl quşları olan "Müştəhid bağ"nda böyük şoulik təşkil edilmişdi. Çalan kim, oynayan kim, hamı təzə libasda idi. Əbdülbəy Bülbülcan da öz dostları ilə bu şou-likdə iştirak edirdi. Cabbar Qaryaqdı oğlunun yazdığına görə, homin moqlisidə çarın sağlığına bədə qaldırılacaq, Bülbülcan elə bir zəngülə vurur ki, III Aleksandr və arvadı onun səsində heyran qalırlar. Bundan sonra III Aleksandr Qafqazı gözdəyi müddətdə Bülbülcan onun moqlislorində iştirak edir. Çar qayıdıb Rusiyaya gedərkən Qafqaz canişininə tapşırır ki, Əbdülbəyqanın n arzusuna olsa yerinə yetirsin. Canişin Əbdülbəyqanı çağırır çarın tapşırğını ona bildirir. Bülbülcan xəbər edir ki, ona bir aynalı tüfəng bağışlan və Qolovinski küçəsindən at sürməyə icazə versin (Bülbülcan nadir istedadla malik bir xanəndə olmaqla bərabər, gözəl at minən və yaxşı ovçu idi). Qafqaz canişini onun xahişini yerinə yetirir. Azərbaycan musiqi mədəniyyətinin parlaq simalarından biri olan Bülbülcan haqqında bu yazılanlar görkəmli musiqişünas

təşkil etdiyi hor dostoda altı nofər var idi.

Tiflis həyatında nüfuzlu bir ad

1900-cü ilin may ayında İran hakimi Müzəffərəddin şahın Tiflisə gəlməsi münasibətilə ilə saray bağında düzəldilən böyük moqlisidə adlı-sanlı xanəndələr arasında Əbdülbəy vardı. Əbdülbəy bu moqlisidə elə bir möharətlə oxuyur ki, Müzəffərəddin şah heyran qalır. O, Əbdülbəyqanı xanəndəlik hünərinə görə "Şiri-Xurşid" ordeni ilə təltif edir. Bülbülcanın repertuarı çox geniş və horətəfəli idi. O tokco Azərbaycan dilində deyil, gürcü, erməni, kumik və fars dillərində də oxuyardı. Onu erməni, gürcü və hotta rus moqlislorinə dəvət edirdilər. Bülbülcanın sənəti haqqında el arasında bir çox əfsanə və rəvayət söylənilir.

Əbdülbəy Kərbəlayi Əli oğlu Zülalov 1841-ci ildə Şuşada anadan ol-

lan moqlislorədə, xüsusilə onun Şuşaya su çəkilməsi (18 avqust 1873-cü il) münasibətilə təşkil olunan xalq şouliyində yaxından iştirak etmişdir.

Bülbülcan 1875-ci ildə Əbdülbəy Tiflis şəhərinə köçmüş və 35 il burada yaşamışdır. Bülbülcan Tiflisdə xeyriyyə məqsədilə keçirilən konsertlərdə iştirak etmiş, burada ilk dəfə böyük tarzon Sadıqcanın müşayiəti ilə oxumuşdur. İlk çıxışdan sonra moşurlaşan xanəndə qısa müddətdə Tiflisdə "Bülbülcan" deyər çağırılır. Bülbülcan gürcü dilini də mükəmməl öyrənir.

O zaman Tiflisdə çalan "Ziya" qəzeti Əbdülbəyqanın və Sadıqın iştirakı ilə verilən konsert tamaşaları haqqında əvvəldən xəbərlər dərc edirdi. Belə konsertlərin biri haqqında qəzetin verdiyi elanlarda oxuyuruq: "Bu yaxın vaxtda fiqura və misginlərdən ötrü Tiflisdə bina olunan İran xos-

Qarabağın nəğməkar bülbülü - Bülbülcan

Böyük sənətçi şöhrəti

Firudin Şuşinskini "Azərbaycan xalq musiqiçiləri" kitabından götürüldü.

Böli, böyük sonatkarın yaradıcılıq fəaliyyətinin önəmi bir dövrü Tiflisdə yaşadığı illərə təsadüf edir. Bülbülcan Tiflis şəhərində yaşadığı müddət orzında (1875-1905) bir neçə musiqi dostları yaratmışdı. XIX əsrdə sazəndə dostları ilə və yaxud dörd nofərdən ibarət olardı. Lakin Bülbülcanın

muşdu. Hələ gənc yaşlarından Qafqazda, İranda öz musiqi istedadı və müğəmə ifa etmək möharəti ilə moşurlaşmışdı.

O, ilk musiqi təhsilini Xarrat Qulunun məktəbində almış, təhsilini başa vurmaqdan sonra tarzon Sadıqcanla bərabər Qarabağ, Şoki, Şirvan və Gəncə şəhərlərində zəngin ailə moqlislorində, el şouliklorində iştirak etmişdir. O, Xurşidbanu Natovanın bağında quru-

loxanasının sormayosinə qüvvət və monfəot vermək qəsdilə homin ayın 8-də Tiflisin teatr imarətində ibrotünmə və fərorə-fəza, növbədən gərməli və eşitməli tamaşalar olacaqdır. Avropa və Şorq nəğməlorində xoş əvaz xanəndələr vasitəsi ilə muğamat musiqi icra olunacaqdır və Tiflis əhlinin dildəstəsi olan xanəndə və sazəndələr Əbdülbəy və Sadıq dəxi hazır olacaqdır. Əvvəlincini fəodəfik ki, Tiflis və İrən müsəlmanları bu gün (bunun kimi) bəisi-fəox (fəox cəlomeli) və tərəqqi olan payəyə (pilləyə) qədom qoyacaqlar".

Müğam istedadları nəslinin ustası

Bülbülcan fitri istedadla, molahtolli səs, təsirli nöfəso və güclü zəngüleyə malik bir müğəməni olmuşdur. Qaryaqdı oğlu Cabbar zəngülə vurmağı böyük xanəndə Əbdülbəyqanın öyrəndiyini dəfələrlə etiraf etmişdir. Bülbülcan "Cahargah" və "Zabul" dostgəllərini "hasar" və "Muxalif" şöbələrini elə çoşğun zəngülə ilə oxuyarmış ki, ona musiqiçilərin arasında "hasar-muxalif" deyər-

mişlər.

Cabbar Qaryaqdı oğlu "Kəçmiş Azərbaycan musiqisi" adlı xatirələrində yazmışdır: "Xarrat Qulunun şaqirdi, bütün Qafqazda moşurlan xanəndələr Əbdülbəy Zülalov, "Zabul" dostgəh çox təmtəraqlı oxuyardı. "Hasar" a kəpəndə elə bir səs ilə oxuyardı ki, heç bir kəs bunu bacarmazdı?".

1905-cü ildə Bülbülcan Şuşaya qayıtmış və yetim qalan qardaşı uşaqlarını böyütmüşdür. 1920-ci illərdən Bakıya gələn Bülbülcan Şorq konservatoriyasında müəllimlik etmişdir. 1921-ci ildə Azərbaycan artistlorinin təşviqatı briqadasının tərkibində Bülbülcan da respublikan rayonlarına göndərilmişdi. Homin briqadının tərkibində tarzon Qurban Pirimov da var idi.

1923-cü ildə Bülbülcan muğamatdan dərslər demək üçün Üzeyir Hacıbəyovun təşkil etdiyi Azərbaycan Dövlət Türk Musiqi Məktəbinə dəvət edilirdi. Yaşının çox olmasına baxmayaraq Əbdülbəy Zülalov müğəməllik fəaliyyətinə davam etdirilməklə bərabər

gənc xanəndələrin yetiştirilməsinə xüsusi soy gəstörir. Ustad xanəndənin sənəti bir çox moşurlar musiqişünasları diqqətini cəlb etmişdir. Ü.Hacıbəyov moqəllərinin birində Qafqaz millətləri arasında tanınmış və beynəlmilə truppə düzəltmiş musiqiçilərin içində Əbdülbəyqanın adını çəkərək yazmışdır: "...Tarzon Sadıqların, xanəndə Əbdülbəyqanın adları və sodaları Qafqazın hor bir yerində moşurlub, beynəlmilə bir mahiyyətdə ad qazanmışlar".

Əbdülbəy Zülalovun bir çox istedadlı şaqirdləri olmuşdur. Cabbar Qaryaqdı ordu, Musa Şuşinski, Məşədi Məmməd Fərzəliyev, Şokili Ələsgər, Vahab bəy, Molla Abbas, Seyid Şuşinski kimi moşurlar xanəndələrə ondan çox şey öyrənmişlər.

Böyük sonatkar Əbdülbəy Bülbülcan 1927-ci ilin avqust ayında Bakıda 86 yaşında vəfat etmişdir.

"Azadlıq"ın Araşdırma Jurnalistlor Grupu KİV-ə Dövlət Dəstəyi Fondunun maliyyə dəstəyi ilə çap edilirdi.